

Sabunçu rayonu sakinləri arasında karbohidrat mübadiləsinin pozulmasının yayılması

¹Məhyəddinova G.T., ²Zeynalov A.F., ¹Quliyeva N.F.*,
¹Rüstəmov R.R., ¹Hüseynova S.C.

[*natavan_guliyeva@yahoo.com](mailto:natavan_guliyeva@yahoo.com)

¹Ə.Əliyev adına Azərbaycan Dövlət Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutu,
Kardiologiya kafedrası, Bakı, Azərbaycan;

²Ə.Əliyev adına Azərbaycan Dövlət Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutu, Ailə
Təbabəti kafedrası, Bakı, Azərbaycan

Məqalədə Bakı şəhərinin, Sabunçu rayonunda kişi və qadın əhalisi arasında aparılan populyasiya-epidemioloji tədqiqatın nəticələri təqdim edilmişdir. Məqsəd karbohidrat mübadiləsinin pozulmasını təyin etmək olmuşdur. Tədqiqatın nəticəsinə görə karbohidrat mübadiləsi pozulması qadınlar arasında daha çox yayılmışdır. II tip şəkərli diabetin kişi və qadınlar arasında rast gəlmə tezliyi eyni olmuşdur. Sabunçu rayonunda karbohidrat mübadiləsi pozulmasına qarşı kütləvi profilaktika keçirilməsi məqsəsdə uyğundur.

Açar sözlər: karbohidrat mübadiləsinin pozulması, qeyri-mütəşəkkil populyasiya, epidemiologiya.

İnkişaf etmiş ölkələrdə karbohidrat mübadiləsinin pozulması (KHMP), XX əsrin sonu, XXI əsrin əvvəlində səhiyyə üçün ən böyük problemlərdən biridir. Bu, ürək-damar sistemində patoloji vəziyyətlərin, ağır fəsadların əmələ gəlməsinin artmasına səbəb olur [1,2,3,11].

Həmin fəsadlarda mikro- və makro-angiopatiyalar əsas rol oynayır. Bu fəsadlara ilk növbədə ürək-damar patologiyası riskinin artması, baş-beyin arteriyalarının zədələnməsi, nefropatiya və retinopatiyalar aiddir [5,7].

KHMP rast gəlmə tezliyi müxtəlif regionlarda çox fərqlidir və 5%-dən 40%-ə qədər dəyişir [4,6,8,9,10].

Regionda KHMP-na aid epidemioloji vəziyyəti dürüst qiymətləndirmək məqsədi ilə ilk növbədə onun rast gəlmə tezliyini araşdırmaq lazımdır. Həmin göstəriciləri başqa regionlarda alınan nəticələrlə müqayisəli analiz aparmaqla populyasiyaya xas olan xüsusiyyətləri dəqiqləşdirmək mümkün olur.

Aparılan tədqiqat epidemioloji vəziyyətin səhiyyə müəssisələri üçün nə dərəcədə vacib olduğuna sübutdur.

Bu nəticələrin əsasında profilaktik tədbirlərin əsası formalaşdırılır [12]. Profilaktik tədbirlərin yüksək müsbət təsiri çoxsaylı populyasion profilaktik müayinələrdə təstiq olunmuşdur [8]. Belə ki, ABŞ-da bir xəstəyə aparılan profilaktik tədbirlər hökumət tərəfindən 200 USD, lakin şəkərli diabet (ŞD) xəstəsinin müalicə xərci – 500 000 USD təşkil edir [10].

Material və metodlar. Epidemioloji müayinə materialları Abşeron və Sabunçu rayonunda məskunlaşan 20-59 yaş qrupunda əhalini əhatə etmişdir. Seçimin təşkil olunmasının birinci mərhələsində beynəlxalq təlabatlara uyğun olaraq, Sabunçu rayonunun İcra başçısının aparatında 20-59 yaşlı seçicilərin axırncı siyahısı əldə olunmuşdur. Bu siyahıya daxil olan insanlar 4 yaş qrupuna bölünmüşdür: 20-29 yaş, 30-39 yaş, 40-49 yaş və 50-59 yaş.

Seçmədən həmin ünvanda qeydiyyatda olub, ancaq yaşamayanlar, qeydiyyatda olmayıb yaşayanlar, uzunmüddətli ezamiyyətdə olanlar, ruhi xəstəxanalarda uzun müddət müalicədə olanlar, hərbi qulluqda olanlar çıxarılmışdır.

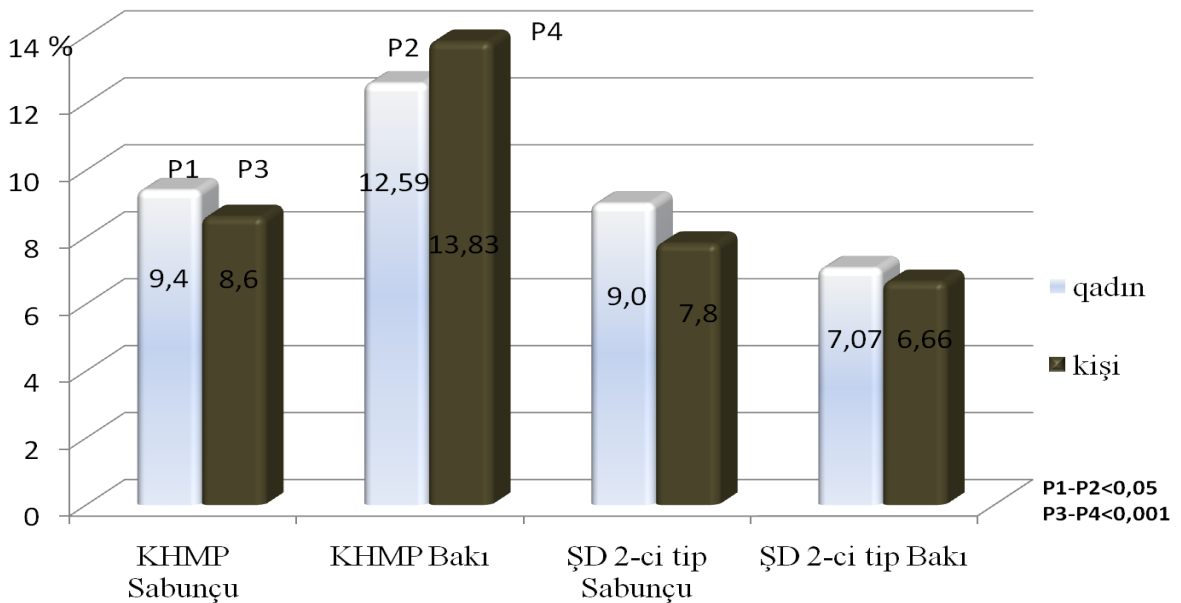
Müayinə 3 sayılı Şəhər Klinik xəstəxanasının bazasında aparılmışdır. Müayinə orta tibb işçilərinin dəvəti və köməkliyi ilə keçirilmişdir. Cavab 20,5% təşkil etmişdir. Alınan nəticələrin statistik hesablanması aparılmışdır. Hər bir xəstənin xroniki qeyri-infeksiyon xəstəliyinin olmasını aşkar etmək üçün sorğu aparılmışdır. Həmin sorğunun pasport hissəsində KHMP aşkar etmək üçün sorğu keçirilmişdir. Aparılan sorğuda hər bir verilən sualların qiymətləndirilməsi göstərilmişdir. Toplanan qiymətlərin sayı +1,5-dən çox olduqda – KHMP-na meyilliyin olması təsdiq olunmuşdur və bu insanlarda KHMP-na aid test aparılmışdır.

Ac qarına qlükozanın miqdarı venoz qanın plazmasında 7,0 mmol/l-dən yüksək olduqda ŞD təsdiq edilmişdir. Ac qarına plazmada, qlükozanın miqdarı normal olduqda, xəstəyə 75 qr qlükozanı qəbul etdirib və 2 saatdan sonra qlükozanın miqdarı yenidən yoxlanılmışdır və qlükozanın konsentrasiyası 11,0 mmol/l-dən yüksək olduqda – ŞD təsdiq olunmuşdur. Qlükozanın miqdarı 7,8-dən 11,0 mmol/l-ə qədər olduqda, qlükozaya qarşı həssaslığın pozulması (QQHP) təyin edilmişdir.

Tədqiqatın nəticələri. İlk növbədə alınan nəticələrdən Sabunçu rayonu ərazisində yaşayan əmək qabiliyyətli əhali arasında venoz qanın plazmasında qlükozanın orta miqdarının statistik olaraq fərqlənməsi, öyrənilməsi aparıldı. Məlum oldu ki, bu rəqəmlər kişi və qadınlar arasında müqayisə edildikdə statistik dürüst fərq olmamışdır və onlar normadan yüksək olmuşdur ($7,01 \pm 0,6$ mmol/l və $7,11 \pm 0,2$ mmol/l, $p > 0,05$). Sonra yaş üzrə venoz qanın plazmasında qlükozanın miqdarının analizi aparıldı. Məlum oldu ki, kişilərdə bu rəqəm 20-29 yaş arasında maksimal rəqəmlərə qədər artmışdır ($5,88 \pm 0,76$ mmol/l və $7,95 \pm 0,44$ mmol/l; $p < 0,05$).

XX əsrin 90-cı illərinin əvvəlində Bakı şəhərində 20-59 yaş qrupunda epidemioloji müayinə aparılmışdır. Həmin müayinədə qlükozanın orta miqdarı venoz qanda kişilərdə $6,21 \pm 0,05$ mmol/l, qadınlarda $6,01 \pm 0,04$ mmol/l təşkil edirdi. XX əsrin sonu Bakı şəhərinin populyasiyasında qanda qlükozanın orta miqdarı statistik artmışdır ($p < 0,05$).

İkinci etapda KHMP-nin yayılması öyrənilmişdir və məlum olmuşdur ki, həmin patologiyanın rast gəlmə tezliyi qadınlarda və kişilərdə $9,4 \pm 1,4\%$ və $8,6 \pm 1,2\%$ -dir (Şək.). Bu rəqəm Bakı şəhərinin populyasiyası ilə müqayisədə statistik nisbətən az təşkil etmişdir.

Şəkil. Sabunçu rayonda və Bakı şəhərində qeyri mütəşəkkil qadın və kişi əhali arasında karbohidrat mübadiləsinin pozulmasının yayılması

Kişilərin arasında bu rəqəm Bakı şəhərində (13,83%) statistik dürüst yüksək olmuşdur ($p < 0,05$). Həmin vəziyyət qadınlarda da müşahidə olunmuşdur (12,59%, $p < 0,05$).

Sabunçu rayonunda KHMP ayrı-ayrı yaş qruplarında kişilər arasında 20-29 yaş arasında minimal səviyyədə (5,6±1,1%), maksimal səviyyə qədər 50-59 yaş arasında artmışdır (10,8±1,5%; $p < 0,05$). Qadınlarda da həmin dinamika müşahidə olunmuşdur (6,1±1,2% və 10,8±1,4%; $p < 0,05$).

Həmin göstəricilərin yaş üzrə dinamikası Bakı şəhərində 1996-cı ildə həm kişilərdə (7,3% və 15,6%; $p < 0,05$), həm də qadınlarda (6,8±1,0% və 13,6±1,5%; $p < 0,05$) müşahidə olunmuşdur.

Sabunçu rayonunda kişilər arasında II tip ŞD-in yayılması 7,8±1,0% təşkil edirdi. Burada statistik dürüst yaş dinamikası müşahidə olunmuşdur. Qadınlarda II tip ŞD-in yayılması bütün KHMP arasında 9,0±1,2% təşkil etmişdir. Bakı şəhərində II tip ŞD-in rast gəlmə tezliyi bütün KHMP arasında 50%-dən çox olmuşdur. Kişilər və qadınlar arasında (6,66% və 7,07%; $p > 0,05$) bu göstərici statistik dürüst fərqlənməmişdir ($p > 0,05$). Lakin qadınlar və kişilər arasında II tip ŞD-in yayılmasının yaş üzrə statistik dürüst dinamikası müşahidə olunmuşdur (4,0±0,8% və 7,4±0,9%; $p < 0,05$; 4,4±0,9% və 7,7±1,0%; $p < 0,05$).

Beləliklə II tip ŞD-in yayılması Sabunçu rayonunda statistik təsdiq olundu. Bakı şəhəri əhalisi ilə müqayisədə kişilər (7,8±1,0% və 6,66±1,0%; $p < 0,05$) və qadınlar arasında fərq müşahidə olunmuşdur (9,0±1,2% və 7,07±1,0%; $p < 0,05$).

Bakı şəhərinin Sabunçu rayonunda II tip ŞD 50%-dən çox hallarda ilk dəfə aşkar olunmuşdur.

Müxtəlif regionlarda aparılan populyasion epidemioloji müayinələrin nəticələrinə əsasən, II tip ŞD metabolik sindromun əsas göstəricisi kimi təsdiq

olunmuşdur və buna görə ŞD, “ölü kvartetə” daxil olan bütün nozoloji formaların əmələ gəlməsində çox aktiv iştirak edir.

Sabunçu rayonunda epidemioloji vəziyyətə əsasən ürək-damar sistemi patologiyalarının əmələ gəlmə səbəblərini mürəkkəb qiymətləndirmək olar. Bu KHMP-nın yüksək dərəcədə yayılması ilə əlaqədardır. Başqa regionlardakı kimi, Sabunçu rayonunda ürək-damar patologiyası ilə əlaqədar olan ölümün və əlilliyin artma səbəbləri təsdiq olunmuşdur. Həmin vəziyyət qənaətbəxş deyil. Burada birincili və ikincili profilaktik tədbirlər aparılmalıdır.

Yekün

1. Bakı şəhərinin Sabunçu rayonunda əmək qabiliyyətli qadın əhalisi arasında KHMP-nın yayılması, kişi əhalisi ilə müqaisədə statistik dürüst olmuşdur ($9,4\pm 1,4\%$ və $8,6\pm 1,2\%$; $p < 0,05$). Bakı şəhərində isə əmək qabiliyyəti kişilər və qadınlar arasında fərq statistik dürüst olmamışdır. Lakin orta rəqəmlər hər iki qrupda, Sabunçu rayonu ilə müqaisədə, daha yüksək olmuşdur ($12,59\%$ və $13,83\%$, $p > 0,05$).
2. II tip ŞD-in yayılması Sabunçu rayonunun əmək qabiliyyətli kişi və qadın əhalisi arasında $7,8\pm 1,0\%$ və $9,0\pm 1,2\%$ ($p > 0,05$) rast gəlinmişdir. Bakı şəhərində həmin yaşda kişi və qadın əhalisi arasında $6,66\%$ və $7,07\%$ ($p > 0,05$) təşkil etmişdir. Bakı şəhərində və Sabunçu rayonunda alınan nəticələrə görə statistik dürüst fərq qeyd olunmamışdır.
3. Sabunçu rayonunda əmək qabiliyyətli kişi və qadın əhalisi arasında II tip ŞD ilk dəfə 50% -dən çox hallarda təsdiq olunmuşdur.
4. Alınan nəticələr subut edir ki, həm ümumilikdə Bakı şəhərində, həm də onun ayrı-ayrı rayonlarında KHMP-nın kütləvi profilaktik tədbirlərinin aparılması məqsədə uyğundur.

Ədəbiyyat

1.Вершинина Е.О., Рябова Е.Р., Репин А.Н. Фармако-инвазивный подход, направленный на сохранение функции левого желудочка у пациентов со стабильной ишемической болезнью сердца на фоне нарушений углеводного обмена // Кардиология 2015; №10;Т.35; с.32-40.

2. Канорский С.Г., Мамедов М.Н., Конгресс Европейского общества кардиологов (Амстердам, 2013). Новые рекомендации и важнейшие клинические исследования // Кардиология 2014; № 5; т.54; с.62-67.
3. Канорский С.Г., Мамедов М.Н. Конгресс Европейского общества кардиологов (Барселона, 2014). Результаты важнейших клинических исследований // Кардиология 2015; № 3; т.55; с.85-90.
4. Казымов М.С., Фишман Е.Е., Вебор В.А., Фашма М.В. Распространенность артериальной гипертензии у больных СД 2-го типа с сопутствующим ожирением в зависимости от возраста и пола // Терапевтический архив 2009; № 4; т.81; с.73-75.
5. Маскова С.Г., Черная Н.Л., Нагорнова Э.Ю., Фомина О.В., Бытева Т.А. Функция эндотелия плечевой артерии у подростков с ожирением в зависимости от степени выраженности клинико-электрокардиографических и метаболических нарушений // Кардиология 2014; № 2; т.54; с.31-36.
6. Самородская И.В., Болотова Е.В., Бойцов С.А. Парадокс ожирения и сердечно-сосудистая смертность // Кардиология 2015; №9; с.31-36.
7. Соколов Е.И., Замкова А.А., Абросимова К.А. Гормонально-метаболические различия у больных ишемической болезнью сердца // Кардиология 2015; № 12; т.55; с.77-80.
8. Шишкова В.Н. Взаимосвязь развития сердечно-сосудистых заболеваний и метаболических нарушений, обусловленных дефицитом магния // Кардиология 2015; № 3; т.51; с.86-90.
9. Фетцер Д.В., Кирым С., Туркмен С., Балли М., Текин К. Признаки диабетической кардиомиопатии у пациентов с контролируемой артериальной гипертензией и ранней постпрандиальной гликемией // Кардиология 2014; № 8; т.54; с.60-64.
10. Diabetes GUIDELINES on diabetes, pre-diabetes and cardiovascular diseases ESC PROJECT GUIDELINES. Committee of Practice Guidelines. To improve the quality of clinical practice and patient care in Europe 2016.
11. Ingelison E, Arnköv J, Sundström J, Riserus U, et al. Relative importance and conjoint effects of obesity and physical inactivity for the development of insulin resistants // European Journal of Cardiovascular Prevention and Rehabilitation 2009; № 1; v.16; p.28-33.
12. Mosca L., Appel L.J., Evidence-based guidelines for cardiovascular disease prevention in Women // Circulation 2004; 109; 672-693.

РЕЗЮМЕ

Распространенность нарушения углеводного обмена среди населения Сабунчинского района г.Баку

**¹Махъетдинова Г.Т., ²Зейналов А.Ф., ¹Кулиева Н.Ф., ¹Рустамов Р.Р.,
¹Гусейнова С.Д.**

**¹Азербайджанский Государственный Институт Усовершенствования
Врачей им.А.Алиева, кафедра Кардиологии, Баку, Азербайджан;
²Азербайджанский Государственный Институт Усовершенствования
Врачей им.А.Алиева, кафедра семейной медицины, Баку, Азербайджан**

В статье приведены результаты популяционно-эпидемиологического исследования мужского и женского населения, проживающего в Сабунчинском районе г. Баку.

Цель: определить распространенность нарушения углеводного обмена (НУО). Установлено, что среди женщин преобладала распространенность НУО. Частота регистрации СД II типа у мужчин и женщин статистически не различалась. Приоритетом должна быть стратегия массовой профилактики НУО в Сабунчинском районе г. Баку.

Ключевые слова: нарушения углеводного обмена, неорганизованная популяция, эпидемиология.

SUMMARY

PREVALENCE OF CARBOHYDRATE METABOLISM DISORDER IN THE POPULATION OF SABUNCHU AREA OF BAKU CITY

¹Mahyadinova G.T., ²Zeynalov A.F., ¹Guliyeva N.F.,
¹Rustamov R.R., ¹Huseynova S.D.

¹Azerbaijan State Advanced Training Institute for Doctors named by A.Aliyev, Department of Cardiology and Family Medicine, Baku, Azerbaijan;

²Azerbaijan State Advanced Training Institute for Doctors named by A.Aliyev, Department of Family Medicine, Baku, Azerbaijan

The article presents results of epidemiological survey among male and female living in the Sabunchu area of Baku city.

Purpose: Determine the prevalence carbohydrate metabolism disorder.

Results: Established that the prevalence of carbohydrate metabolism disorder dominated among female. Frequency of Diabetes Mellitus type II among male and female was not different. Strategy of prevention glucose intolerance should be priority in the Sabunchu area of Baku city.

Keywords: carbohydrate metabolism disorder, non-organized population, epidemiology

Redaksiyaya daxil olub: 01.12.2016

Çapa tövsiyə olunub: 14.12.2016

Rəyçi: Dos. Mediyev S.X.